

Bouwhistorische verkenning met waardestelling

**Poststraat 19, Zierikzee
Gemeente Schouwen-Duiveland (ZL)**

Colofon

Projectnummer	A1181
In opdracht van	Mevr. Nguyen, Breda
Auteur	M.C. van Dam
Redactie	S. Moerman
Versie	1.1
Status	concept

© IDDS Archeologie en Bouwhistorie
Noordwijk, augustus 2021

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervaelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever

INHOUDSOPGAVE:

1. VOORWOORD.....	3
2. HISTORISCHE INLEIDING EN BOUWHISTORISCHE SYNTHESE OP HOOFDLIJNEN	4
2.1. De stedenbouwkundige situatie.....	4
2.2. Poststraat 19.....	5
3. BESCHRIJVING HUIDIGE SITUATIE.....	10
3.1. Bouwdeel A.....	10
3.2. Bouwdeel B.....	18
4. WAARDERING EN WAARDESTELLINGEN.....	27
4.1. Algemeen.....	27
4.2. Methodiek	27
4.3. Waardering	28
5. WAARDESTELLINGEN	30
5.1. Algemeen.....	30
5.2. Bouwdeel A.....	30
5.3. Bouwdeel B.....	30
5.4. Achterbouwen B1, B2 en B3	31
6. ADVISERING	32
7. BRONNEN	34

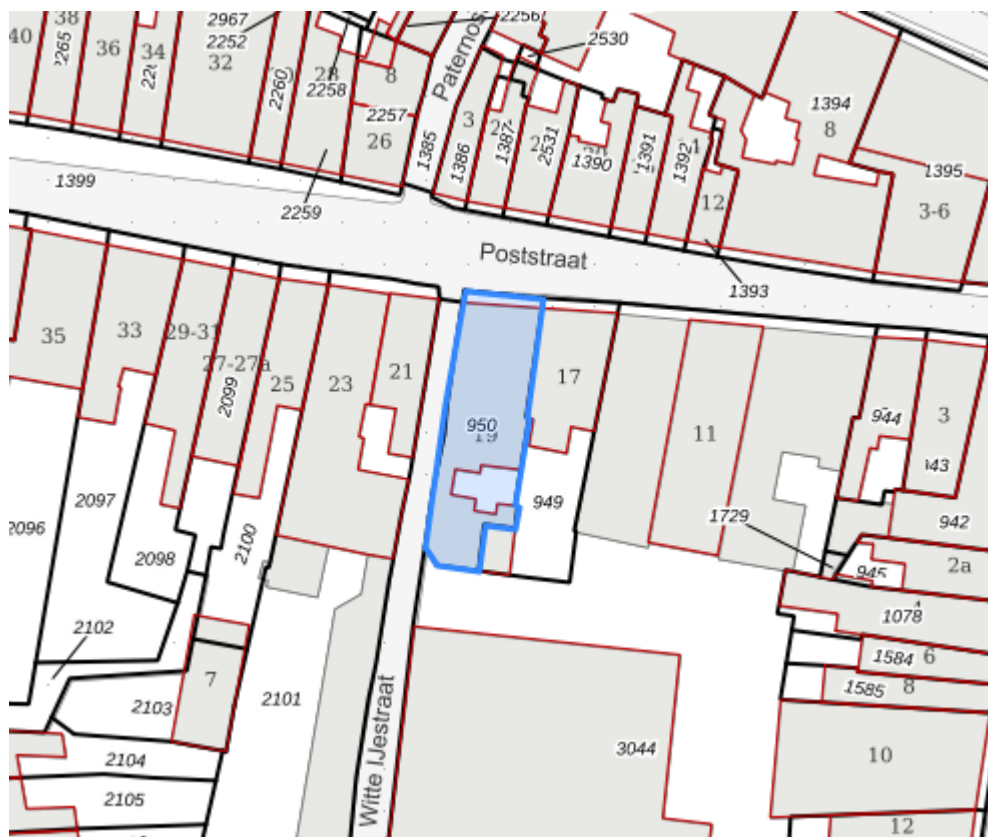
1. Voorwoord

In opdracht van mevr. Nguyen te Breda heeft IDDS Archeologie en Bouwhistorie op 3 augustus 2021 een bouwhistorische verkenning uitgevoerd naar het pand Poststraat 19 te Zierikzee, gemeente Schouwen-Duiveland. Het pand staat kadastraal bekend als: Zierikzee, sectie L 950 en heeft de status van rijksmonument. Het staat ingeschreven in het rijksmonumentenregister onder het nummer 40906 met de volgende bondige omschrijving: *Twee huizen gecombineerd achter een gepleisterde lijstgevel. Winkelpui.*

Aanleiding voor dit onderzoek zijn de herontwikkelingsplannen voor het pand. Voorafgaande het veldwerk en tijdens de uitwerking is historisch onderzoek verricht in algemeen toegankelijke bronnen. Beperkende factor tijdens het veldwerk was de aanwezigheid van diverse (recente) afwerkingen. De conclusies aangaande de bouwtijd en bouwfasering zijn daarom noodgedwongen globaal en onder voorbehoud.

Noordwijk, 30 augustus 2021

Michel van Dam, bouwhistoricus BNB

Figuur 1: Uitsnede uit de huidige kadastrale legger. Het pand is met blauw omkaderd. (Bron: Perceelloep.nl)

2. Historische inleiding en bouwhistorische synthese op hoofdlijnen

2.1. De stedenbouwkundige situatie

De oorspronkelijke bewoners van Schouwen woonden op de hooggelegen kreekkruggen. Om het gebied te beschermen tegen de vele overstromingen vanuit zee legde men dammen aan in de kreen. Na de storm van 1134 werd het eiland voorzien van een ringdijk. Zierikzee is ontstaan vanuit een kleine nederzetting langs een kreek, mogelijk al voor 976 na Chr. De kreek werd vermoedelijk afgedamd bij het zuidelijk deel van de huidige Dam. In de 12^e eeuw maakte de nederzetting een flinke groei door en werd gestart met de bouw van een nieuwe kerk en daar tegenover een kasteel. Mogelijk was de plaats toen al voorzien van verdedigingswerken. Aan het begin van de 13^e eeuw kreeg Zierikzee stadsrechten, wat de groei nog verder stimuleerde (<https://www.zierikzee-monumentenstad.nl/het-ontstaan>).

De Poststraat in Zierikzee bevindt zich in het historisch centrum van de stad en maakt onderdeel uit van de historische structuur zoals deze vanaf de middeleeuwen is gevormd. Het perceel Poststraat 19 staat reeds op de oudste kaarten, zoals de kaart van Jacob van Deventer uit ca. 1560, als bebouwd aangegeven.

Figuur 2: Kaart van Zierikzee door Jacob van Deventer, ca. 1560. In de rode contour de locatie van Poststraat 19.

2.2. Poststraat 19

2.2.1. Algemeen

Het huidige Poststraat 19 wordt gevormd door twee diepe panden waarvan het rechterpand, gezien vanaf de Poststraat, op de hoek met de Witte Yestraat is gebouwd.¹ In de lopende tekst zal het linkerpand met bouwdeel A worden aangeduid en het hoekpand met bouwdeel B. Afgaande op de restanten van een verdiepingshoutskelet met samengestelde balklaag dat in beide panden werd aangetroffen, moet de vroegste bouwtijd van de panden gezocht worden rond het midden van de zestiende eeuw. De datering leunt sterk op de aanwezige peerkraalsleutelstukken met gestoken rozetjes die in bouwdeel A zichtbaar zijn. In bouwdeel B zijn de sleutelstukken verwijderd, mogelijk in de negentiende eeuw toen het pand verbouwd werd. In 1990 werd een achterbouw gerealiseerd over de breedte van beide panden. De oorspronkelijke muur aan de steeg bleef behouden.

2.2.2. Bouwdeel A

Bouwdeel A wordt rond het midden van de zestiende eeuw gebouwd op een diep, rechthoek grondvlak dat haaks op de straat was uitgegeven. Het pand omvat een begane grond, een verdieping en een zolder onder een zadeldak tussen topgevels waarvan de voorgevel als trapgevel is uitgevoerd.² Of het pand (deels) onderkelderd is kon binnen de kaders van het onderzoek niet worden vastgesteld. Naar het zich laat aanzien wordt het pand gebouwd met een houten draagconstructie, bestaande uit muurstijlen, moer- en kinderbinten, korbeels en sleutelstukken en bakstenen muren. Deze constructie wordt, evenals de kap met gekromde spantbenen, uitgevoerd in eikenhout. Over de indeling van het pand in die periode is weinig duidelijk. Bij het bouwhistorisch onderzoek is vastgesteld dat het pand voorzien was van een stookplaats tegen de linker bouwmuur waaruit de conclusie kan worden getrokken dat de (spil)trap zich rechts in het pand zal hebben bevonden. Over de perioden ná de zestiende eeuw is weinig concreets bekend. In de zeventiende eeuw lijkt een herstelling te hebben plaatsgevonden waarbij op de verdieping een nieuw sleutelstuk werd aangebracht met een profilering die in deze periode gebruikelijk was. De vroegst bekende weergave van het pand betreft de stadsplattegrond die in 1649 door Joan Blaeu werd vervaardigd. Door het gezichtspunt is van het pand alleen de achterzijde zichtbaar. Het spreekt voor zich dat het pand in de zeventiende en achttiende eeuw aan de eisen van de tijd wordt aangepast, maar er zijn vooralsnog geen zichtbare aanwijzingen over de aard en omvang van deze aanpassingen.

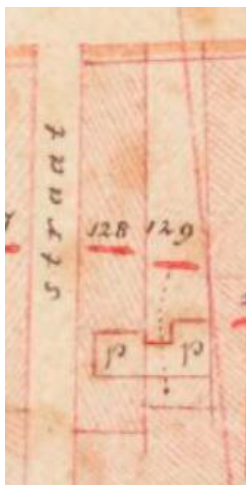

Figuur 3: Uitsnede van de stadsplattegrond van Blaeu uit 1649. (RCE)

¹ Deze paragraaf is gebaseerd op het historisch onderzoek en de bouwhistorische gegevens die uit het veldwerk zijn verkregen.

² De trapgevel is te zien op de stadskaart die in 1649 door Joan Blaeu werd gemaakt. Er zijn vooralsnog geen sporen aangetroffen die erop wijzen dat het pand ooit een houten voorgevel heeft gehad.

Vanaf de negentiende eeuw wordt de bouwgeschiedenis van het pand enigszins duidelijk. Op de eerste kadastrale kaart, die tussen 1811-1832 en wordt gemaakt, staat bouwdeel A aangegeven als perceel 129. Uit de Oorspronkelijke Aanwijzende Tafel (OAT) blijkt dat het pand samen met bouwdeel B (nummer 128) het bezit is van *Jozanna Lookman* uit *Zierikzee*. Beide panden staan omschreven als *huis en erf*. Uit de kaart blijkt dat de bebouwing op perceel 129 bestaat uit een diep hoofdvolume dat rechts aan de achterzijde (gezien vanaf de straat) een kleine uitbouw heeft, vermoedelijk een secreteer. Tevens is te zien dat er sprake is van een los, dwarsgeplaatst achterhuis dat een geringe omvang heeft. Tussen het hoofdgebouw en het achterhuisje bevindt zich een kleine binnenplaats.

Figuur 4: Poststraat 19 op het kadastraal minuutplan uit 1811-1832.

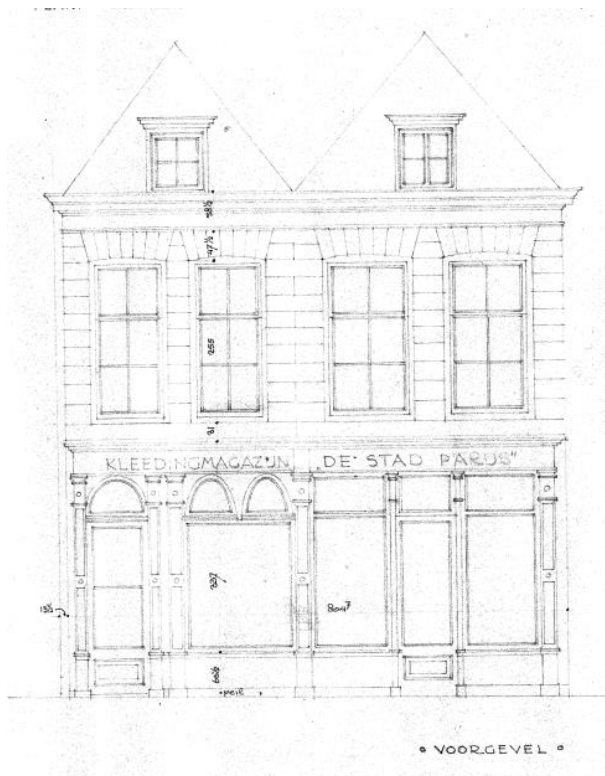
Uit de kadastrale hulpkaart die in 1861 wordt gemaakt blijkt dat de begane grond gedeeltelijk eigendom is van bouwdeel B. In het gedeelte dat niet bij bouwdeel B hoort bevindt zich vermoedelijk de trap naar de verdieping. De kadastrale wijziging houdt verband met bouwdeel B en wordt daar beschreven. In 1876 komen de panden in één eigendom en wordt het achterhuisje gesloopt.

Figuur 5: Van links naar recht: de oude toestand in 1861 en nieuwe toestand in 1861, de nieuwe toestand in 1876. Dienstjaren 1862 en 1877. (KAD)

Afgaande op bouwtekeningen uit 1958 is het pand in de late negentiende eeuw in gebruik als winkelwoning. Op de begane grond is een fraaie, representatieve winkelpui zichtbaar. De tekening doet verder vermoeden dat in de late negentiende eeuw, vermoedelijk in 1876, de voorgevels van bouwdeel

A en B in architectonische eenheid zijn gebracht door het aanpassen van de verdiepingsvensters, het wegbreken van de geveltoppen en het aanbrengen van een kroonlijst. De getekende bepleistering met schijnvoegen werd aangebracht om de bouwsporen te verhullen. Inpandig lijkt ook de indeling op de verdieping tot stand te zijn gekomen die thans nog (deels) aanwezig is en bestaat uit een voor- en achterkamer die gescheiden worden door een trapzone met kastruimte.

Figuur 6: Uitsnede uit de bouwtekening "bestaande toestand" die in 1958 werd gemaakt. Het voorgevelfront heeft een kenmerkende, laat negentiende-eeuwse uitstraling. (BWT)

In 1958 wordt het pand samen met bouwdeel B verbouwd. Uit de plattegrond van de bestaande toestand blijkt dat de indeling op de begane grond bestaat uit een diepe etalage, twee forse ruimten die in open verbinding staan en een trapzone tegen de achtergevel. In de middelste ruimte bevindt zich een hoekschouw. Langs de rechter bouwmuur loopt een gang. De verbouwing is ingrijpend. De bestaande structuur van de begane grond wordt geheel gesloopt om één winkelruimte te maken die bouwdeel A en B omvat. In de gevel wordt een nieuwe winkelpui geplaatst over de gehele breedte van bouwdeel A en B. Op de verdieping vinden geen aanpassingen plaats. In 1989 en 1990 wordt de begane grond van bouwdeel A en B nogmaals aangepast. Uit het bouwhistorisch onderzoek blijkt dat de verdieping van het pand in de tweede helft van de twintigste eeuw is aangepast.

2.2.3. *Bouwdeel B*

Bouwdeel B wordt rond het midden van de zestiende eeuw gebouwd op een diep, rechthoek grondvlak dat haaks op de straat was uitgegeven en langs de rechterzijde begrensd wordt door een steeg. Het pand omvat een begane grond, een verdieping en een zolder onder een zadeldak tussen topgevels waarvan de voorgevel als trapgevel is uitgevoerd.³ Of het pand (deels) onderkelderd is kon binnen de kaders van het onderzoek niet worden vastgesteld. Naar het zich laat aanzien wordt het pand gebouwd met een houten draagconstructie, bestaande uit muurstijlen, moer- en kinderbinten, korbeels en sleutelstukken en bakstenen muren. Deze constructie wordt evenals de kap, met gekromde spantbenen, uitgevoerd in eikenhout. Over de indeling van het pand in die periode is weinig duidelijk. Bij het bouwhistorisch onderzoek is vastgesteld dat het pand voorzien was van een stookplaats tegen de rechter bouwmuur waaruit de conclusie kan worden getrokken dat de (spil)trap zich links in het pand zal hebben bevonden. Over de perioden ná de zestiende eeuw is weinig concreets bekend. De vroegst bekende weergave van het pand betreft de stadsplattegrond die in 1649 door Joan Blaeu werd vervaardigd. Door het gezichtspunt is van het pand alleen de achterzijde zichtbaar. Zichtbaar is dat de erfafscheiding langs de steeg bestaat uit een muur, en dat zich in het verlengde van het pand een gebouw bevindt dat mogelijk onderdeel uitmaakt van de opstal. Het spreekt voor zich dat het pand in de zeventiende en achttiende eeuw aan de eisen van de tijd wordt aangepast, maar er zijn vooralsnog geen zichtbare aanwijzingen over de aard en omvang van deze aanpassingen.

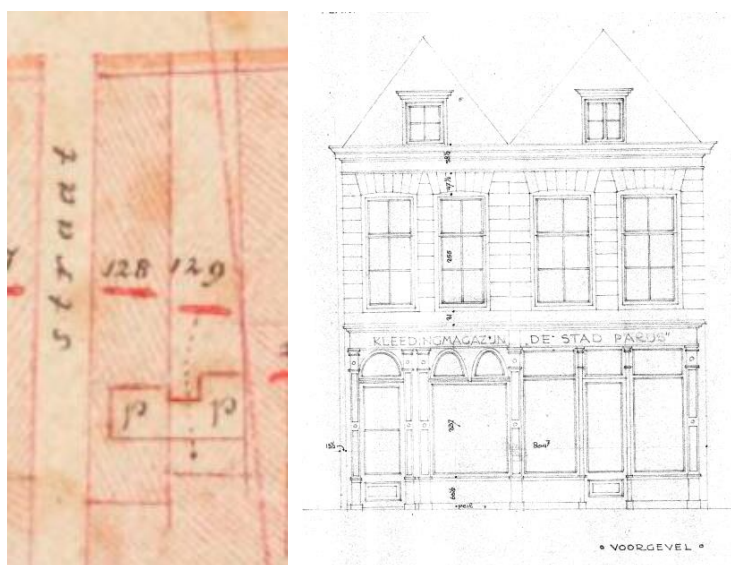

Figuur 7: Uitsnede van de stadsplattegrond van Blaeu uit 1649. (##)

³ De trapgevel is te zien op de stadskaart die in 1649 door Joan Blaeu werd gemaakt. Er zijn vooralsnog geen sporen aangetroffen die erop wijzen dat het pand ooit een houten voorgevel heeft gehad.

In de negentiende eeuw vinden er enkele wijzigingen plaats (zie paragraaf 2.2.2). Uit de eerste kadastrale kaart blijkt dat de bebouwing van het perceel dan bestaat uit een voorhuis en een dwarsgeplaatst achterhuis die middels een tussenlid aan de zijde van de steeg met elkaar verbonden zijn. Tussen deze bouwvolumes bevindt zich een binnenplaatsje. Net als bouwdeel A heeft ook bouwdeel B in de late negentiende eeuw een functie als winkelwoning. Uit het bouwhistorisch onderzoek blijkt dat in die periode ook het interieur op de verdieping werd aangepast. Er worden dan een pandbrede voorkamer en twee smalle achterkamers aan de steegzijde gerealiseerd die ontsloten zijn via een gang met representatieve zoldertrap aan de rechterzijde. De aanwezige moerbalken worden ontdaan van de sleutelstukken en omtimmerd. Tussen de balken wordt een bespannen plafond aangebracht (jute met papier). Uit de genoemde bouwplattegrond van 1958 blijkt dat de begane grond dan bestaat uit een grote winkelruimte met een klein kantoorje links achterin. Het tussenlid en achterhuisje zijn nog aanwezig, zo blijkt uit het bouwhistorisch onderzoek. Het achterhuisje heeft op een zeker moment in de twintigste eeuw de functie van keuken gekregen. In de eerste helft van de twintigste eeuw wordt tegen het achterhuisje een éénlaags garage opgetrokken.

Figuur 8: Poststraat 19 op het kadastraal minuutplan uit 1811-1832 en het voorgevelfront op de tekening uit 1958. (RCE en BWT)

Figuur 9: De nieuwe pui die in 1958 werd geplaatst.

3. Beschrijving huidige situatie

3.1. Bouwdeel A

3.1.1. Algemeen

Bouwdeel A staat op een diep, rechthoekig grondvlak en omvat een begane grond, een verdieping en een zolder onder een schilddak met voor- en achterschild. De begane grond van het bouwdeel staat in open verbinding met bouwdeel B.

3.1.2. Het exterieur

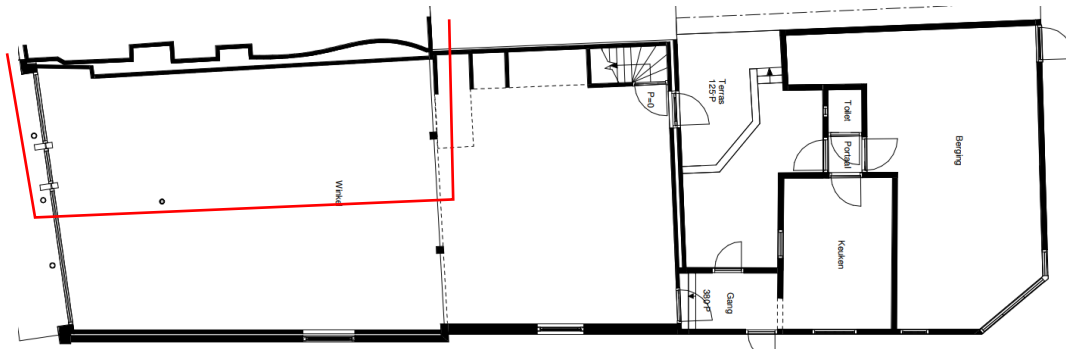
De voorgevel van het pand betreft een asymmetrische, tweelaags lijstgevel. Op de begane grond wordt het beeld bepaald door de winkelpui die in 1958 werd geplaatst. Daarboven is de gevel voorzien van een gewitte pleisterlaag met schijnvoegen. Er bevinden zich twee negentiende-eeuwse vensters met zesruits schuiframes. Een eenvoudige kroonlijst, die beide bouwdelen koppelt, sluit de gevel af. Het dakschild wordt doorbroken door een recente houten dakkapel. De achtergevel van het bouwdeel is door de achterbouw uit 1990 slechts fragmentarisch zichtbaar.

Figuur 10: De voorgevel van bouwdeel A.

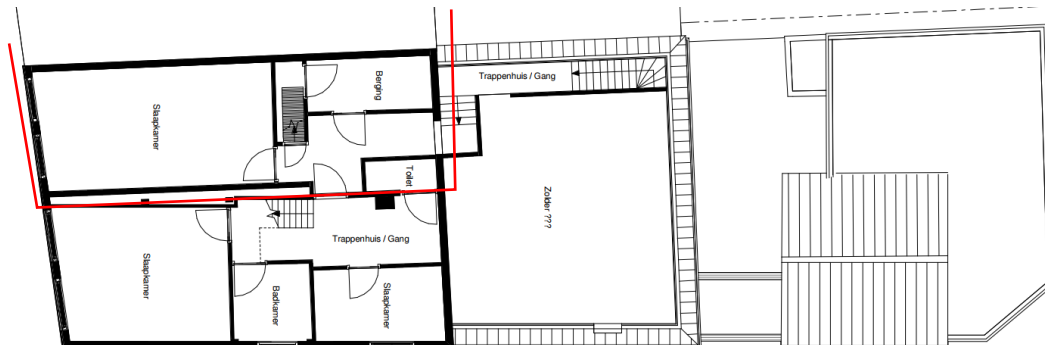
3.1.3. Het interieur

De begane grond staat in open verbinding met bouwdeel B; er zijn geen zichtbare historische of anderszins noemenswaardige elementen.

Figuur 11: De huidige plattegrond. Bouwdeel A valt binnen de rode contour. (##)

In de achterbouw van 1990 bevindt zich de ontsluiting naar de verdieping. De indeling van de verdieping, bestaande uit een pandbrede voorkamer en een smalle achterkamer die gescheiden worden door een trapzone met kast, dateert vermoedelijk uit de late negentiende eeuw. Genoemde ruimtes zijn ontsloten aan een gang van waaruit ook de verdieping van bouwdeel B bereikbaar is. Behoudens de restanten van de hoofddraagconstructie (zie paragraaf##) zijn er geen noemenswaardige zichtbare historische elementen die horen bij de interieurafwerking. In de trapkast is, met enige moeite, het laatste korbeelstel waar te nemen. Tegen de muurstijl bevindt zich een aftimmering van wagenschot. In hoeverre deze aftimmering te relateren is aan de oudst veronderstelde bouwfase kon binnen de kaders van het onderzoek niet worden vastgesteld.

Figuur 12: De huidige plattegrond. Bouwdeel A valt binnen de rode contour. (##)

Een steile steektrap leidt naar de zolder. Deze is ongedeeld en wordt afgedekt met de historische kapconstructie. In de rechter borstwering is een dichtgezette doorgang naar bouwdeel B zichtbaar. In het achterste deel van de zoldervloer zijn twee luiken opgenomen. Mogelijk betreffen het trapluiken.

3.1.4. Fotodocumentatie interieur

Figuur 13: Opname in de richting van de voorgevel.

Figuur 14: Opname voorkamer, verdieping.

Figuur 15: Opname achterkamer en opname zoldertrap.

Figuur 16: Opname wagenshot.

Figuur 17: Opname zolder in de richting van de achtergevel.

Figuur 18: Eén van de luiken in het achterste deel van de zoldervloer.

3.1.5. *De constructies*

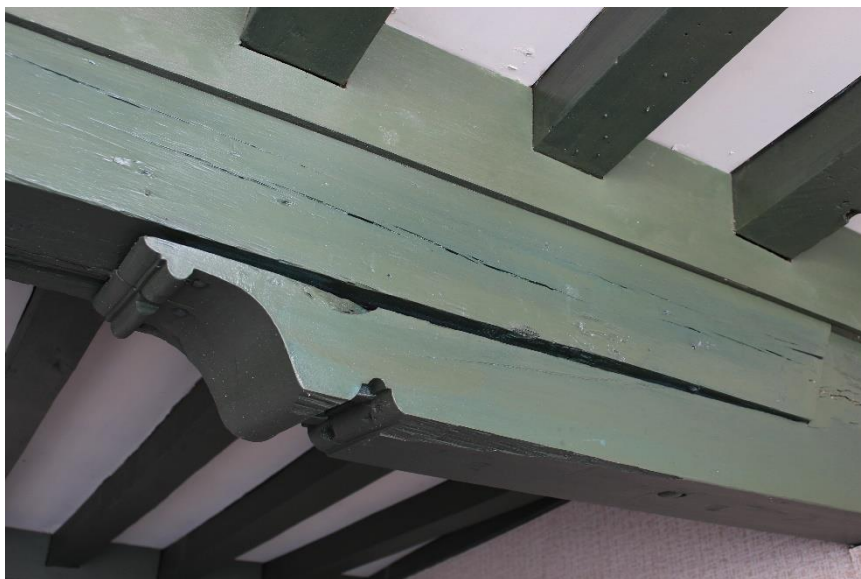
De draagconstructie

Door het lichten van enkele plafondplaten kon worden waargenomen dat de verdiepingsbalklaag een samengestelde balklaag betreft die onderdeel heeft uitgemaakt van een houtskelet. Vanwege de beperkte bereikbaarheid van de balklaag konden geen maten worden genomen. Van het verdiepingshoutskelet zijn de moerbalken en kinderbinten zichtbaar, en één muurstijl. Er is sprake van twee gebintvakken, de tweede moerbalk betreft een herstelling. De sleutelstukken met een peerkraalprofiel en gestoken rozetjes horen tot de oorspronkelijke opzet, het renaissance sleutelstuk bij de eerste moerbalk betreft een latere herstelling. De kinderbinten zijn opgelegd en in oorsprong is er sprake geweest van kopschotjes om stofdoorslag vanaf de zoldervloer tegen te gaan. In de huidige situatie is er sprake van een plank met sparingen die tegen de moerbalk is getimmerd. In de kast onder de trap is het enige (relatief) gave korbeelstel te zien. Er is sprake van korbeels met een kromming. Om de trap te kunnen plaatsen is het sleutelstuk deels verzaagd.

3.1.6. *Fotodocumentatie draagconstructie*

Figuur 19: Opname van één van de peerkraalsleutelstukken.

Figuur 20: Het renaissance sleutelstuk.

Figuur 21: Het laatste korbeelstel.

De kapconstructie

De kapconstructie wordt gevormd door drie eikenhouten dekbalkjukken met blokkeels, gekromde spantbenen, korbels en een nokstijl met schetsplaat. Over de dekbalk bevinden zich flieringen waarlangs de daksporen lopen. Voor de aansluiting van de korbels op de spantbenen zijn gesmede nagels toegepast, de overige constructie-elementen zijn met houten nagels gezekerd. Op alle jukken zijn gehaalde telmerken aangetroffen. De telling is oplopend vanaf de voorgevel, links met rechte merken en rechts met gebroken merken.

3.1.7. Fotodocumentatie kapconstructie

Figuur 22: Eén van de spantbenen. Rechts: gehaald telmerk 2

3.2. Bouwdeel B

3.2.1. Algemeen

Bouwdeel B is onder te verdelen in een hoofdbouwvolume, de achterbouw (B1), de keuken (B2) en de garage (B3). B1 t/m B3 worden samenvattend beschreven.

3.2.2. Hoofdbouwvolume: het exterieur

De voorgevel van het pand betreft een asymmetrische, tweelaags lijstgevel. Op de begane grond wordt het beeld bepaald door de winkelpui die in 1958 werd geplaatst. Daarboven is de gevel voorzien van een gewitte pleisterlaag met schijnvoegen. Er bevinden zich twee negentiende-eeuwse vensters met zesruits schuiframen. Een eenvoudige kroonlijst, die beide bouw delen koppelt, sluit de gevel af. Het dakschild wordt doorbroken door een recente houten dakkapel.

Figuur 23: De voorgevel van bouwdeel B.

De rechter zijgevel, grenzend aan de steeg, is met handvormstenen en kalkmortel in kruisverband opgetrokken. Er is, vermoedelijk met teer, een hoge spatstrook aangebracht die het kostbare muurwerk beschermt. Op de begane grond bevindt zich nabij de achtergevel één groot negentiende-eeuws venster. Omdat de dagkanten netjes zijn gemetseld kan verondersteld worden dat dit venster een ouder, mogelijk nog zestiende-eeuws, exemplaar heeft vervangen. Voorts bestaat de indeling op de begane grond uit een klein venster, links van het grote venster. Genoemde gevelopeningen zijn tussen rollagen geplaatst. Ter hoogte van de verdieping bevindt zich één venster nabij de achtergevel en een venster in een vermaakte gevelopening. De gevel wordt afgesloten door een vernieuwde goot op klossen. In het rechter deel van de gevel is het restant zichtbaar van een bloktandlijst die de oude goot droeg. De achtergevel van het bouwdeel is door de achterbouw uit 1990 slechts fragmentarisch zichtbaar.

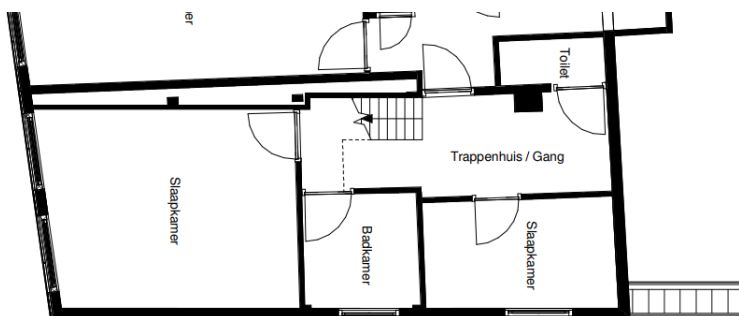
Figuur 24: De rechterzijgevel van bouwdeel B.

Figuur 25: Het restant van de bloktandlijst onder de goot.

3.2.3. Hoofdbouwwolume: het interieur

De begane grond staat in open verbinding met bouwdeel A; er zijn geen zichtbare historische of anderszins noemenswaardige elementen. Rechtsachter bevindt zich de doorgang naar de achterbouwen. De verdieping is ontsloten via bouwdeel A en dateert uit de late negentiende eeuw. De indeling bestaat uit een pandbrede voorkamer, twee kleine kamers in het verlengde daarvan en een toegevoegde badkamer aan de rechterzijde. Genoemde ruimtes zijn ontsloten aan de gang langs de linker bouwmuur waar zich ook de representatieve zoldertrap bevindt. De zolder is met wanden van eenvoudige vlakke delen, gespiegeld tegen het kopsantien, verdeeld in een ruime overloop, een voor- en een achterkamer. Er zijn geen noemenswaardige historische afwerkingen.

Figuur 26: Plattegrond van de verdieping.

3.2.4. Fotodocumentatie interieur

Figuur 27: De voorkamer en de zoldertrap.

Figuur 28: Opname van de zolder.

3.2.5. *Hoofdbouwwolume: de constructies*

Draagconstructie

Door het lichten van enkele plafondplaten kon worden waargenomen dat de verdiepingsbalklaag een samengestelde balklaag betreft die onderdeel heeft uitgemaakt van een houtskelet. Vanwege de beperkte bereikbaar van de balklaag konden geen maten worden genomen. Van het verdiepingshoutskelet zijn alleen omtimmerde moerbalken zichtbaar. Achter de voorzetwanden zijn de muurstijlen aanwezig.

3.2.6. *Fotodocumentatie draagconstructie*

Figuur 29: Kijkgat in de gipsen voorzetwand. Rechts de muurstijl en moerbalk die achter de wand aanwezig zijn.

De kapconstructie

De kapconstructie wordt gevormd door drie eikenhouten dekbalkjukkan met blokkeels, gekromde spantbenen en een nokstijl. De korbels zijn alle verwijderd toen de zolder voor bewoning geschikt werd gemaakt. Over de dekbalk bevinden zich flieringen waarlangs de daksporen lopen. Voor de aansluiting van de korbels op de spantbenen zijn gesmede nagels toegepast, de overige constructie-elementen zijn met houten nagels gezekeerd. Op alle jukken zijn gehaalde en gehakte telmerken aangetroffen. Aangezien er geen logische opeenvolging is kan worden verondersteld dat de kap ooit is aangepast.

3.2.7. Fotodocumentatie kapconstructie

Figuur 30: Eén van de spantbenen en het gehakte merk 3.

3.2.8. B1: de achterbouw, B1

De achterbouw die in 1990 tussen historisch muurwerk werd opgetrokken, heeft buiten dit muurwerk geen zichtbare historische elementen. Het muurwerk van de gevel aan de steeg is met handvormstenen in kruisverband opgetrokken en oogt zestiende-eeuws. Er bevindt zich een dichtgezette vensteropening en rechts daarvan een fors kozijn uit de achttiende of negentiende eeuw met H-raam. Het bovenste deel van het muurwerk is, mogelijk in de achttiende eeuw, met paarse baksteen in halfsteensverband en kalk vernieuwd. In 1990 werd een deel van de bovenzijde vernieuwd. De gevel wordt afgesloten met een vernieuwde goot. De achtergevel dateert uit 1990.

3.2.9. Fotodocumentatie B1

Figuur 31: De gevel van de B1.

3.2.10. B2: de keuken

De keuken lijkt het restant te zijn van het achterhuis dat in 1811-1832 werd weergegeven. Het exterieur is met handvormstenen in kruisverband opgetrokken. Aan de steegzijde zijn enkele bouwsporen die erop wijzen dat de indeling enige malen is gewijzigd. De topgevel, gericht op de Poststraat, is vernieuwd. Inpandig zijn er geen zichtbare historische elementen. De zolder kon niet worden bezocht.

3.2.11. Fotodocumentatie B2

Figuur 32: Het exterieur van B2.

Figuur 33: Het interieur.

3.2.12. B3: de garage

De éénlaags garage is met machinale bakstenen opgetrokken en deels voorzien van een gewitte pleisterlaag. Naar het zich laat aanzien is de entree van de garage oorspronkelijk. Inpandig zijn zichtbare historische elementen. De ruimte is zowel van buiten als vanuit B2 ontsloten.

3.2.13. Fotodocumentatie B3

Figuur 34: Het exterieur van B3.

Figuur 35: Het interieur.

4. Waardering en waardestellingen

4.1. Algemeen

De hieronder opgestelde waardering van Poststraat 19 is gebaseerd op de gegevens die het veldwerk en het beknopte historisch onderzoek hebben opgeleverd. De bouwtechnische staat, gebruikers-, ontwerpbelangen of financiële aspecten zijn niet van invloed op deze waardering. De afweging van deze belangen zal door anderen, bijvoorbeeld het bevoegd gezag, gedaan moeten worden. Hierbij dient wel rekening gehouden te worden met het gegeven dat het aantasten van waardevolle elementen beargumenteerd moet worden naarmate de waarden hoger zijn.

4.2. Methodiek

De waardering is opgesteld op basis van de criteria zoals beschreven in de Richtlijnen Bouwhistorisch Onderzoek (2009) en omvat de toetsing van de algemene historische waarde, de stedenbouwkundige waarde, de waarde vanuit de architectuurgeschiedenis, de bouwhistorische waarde en waardering van de gebruiksgeschiedenis.

De verschillende onderdelen van het object worden getoetst op de mate van gaafheid en authenticiteit, en de mate van zeldzaamheid.

- Hoge monumentale waarde wordt toegekend aan onderdelen die van fundamenteel belang zijn voor de betekenis van het object. Vanuit bouw- en cultuurhistorisch oogpunt zal gestreefd moeten worden naar volledig behoud van deze onderdelen. Aanpassingen kunnen alleen doorgevoerd worden wanneer de waarde niet wordt aangetast of wanneer deze door de aanpassing worden versterkt. Ingrepen in hoog gewaardeerde elementen moeten met zorg uitgevoerd worden, waarbij de architectuur van het object leidend en maatgevend is.

- Positieve waarde moet worden gezien als basiswaarde en wordt toegekend aan onderdelen die van belang zijn voor het object. Vanuit bouw- en cultuurhistorisch oogpunt zal gestreefd moeten worden naar zoveel mogelijk behoud van deze objecten. Aanpassing kunnen doorgevoerd worden wanneer de monumentale waarde van het geheel niet wordt aangetast.

- Indifferentie waarde wordt toegekend aan onderdelen die van weinig tot geen belang zijn voor het object. Elementen die indifferent gewaardeerd worden kunnen zonder voorbehoud gewijzigd of zelfs gesloopt worden.

De verschillende monumentale waarden zijn in kleur weergegeven op de meest recente plattegronden. Omwille van de leesbaarheid van dit kaartmateriaal is voor een beperkte diepgang in detaillering gekozen. Het kaartmateriaal en de geschreven waardestelling vormen een eenheid.

In het kaartmateriaal kunnen dubbel gemarkeerde elementen voorkomen. Van een stookplaats kan bijvoorbeeld de locatie en het rookkanaal een hoge waarde hebben, en gemarkeerd worden met een blauwe stervorm, terwijl de schouwmantel geen monumentale waarde heeft, en met een gele stervorm wordt gemarkeerd. Eenzelfde situatie kan zich voordoen bij de afwerking van het interieur als bijvoorbeeld alleen het plafond nog authentiek is, en het overige van de zichtbare afwerkingen van recente datum is. In dat geval zullen er twee markeringen staan.

4.3. Waardering

4.3.1. *Algemene historische waarden*

In de Richtlijnen Bouwhistorisch Onderzoek volgt de bepaling van de algemene historische waarden op de toetsing van het object aan de hand van de onderstaande criteria:

- Als uitdrukking van (een) culturele, sociaal-economische en/of geestelijke ontwikkeling(en);
- als uitdrukking van (een) geografische, landschappelijke en/of bestuurlijke ontwikkeling(en);
- als uitdrukking van (een) technische en/of typologische ontwikkeling(en);
- vanwege de innovatieve waarde of pionierskarakter.

Het complex van bouwdelen dat bekend staat Poststraat 19 is van algemene historische waarde als onderdeel van de bebouwingsgeschiedenis van de historische kern van Zierikzee. Vanuit typologisch oogpunt zijn de hoofdbouwdelen van belang omdat zij inzicht geven in de ontwikkeling van het stadshuis in Zierikzee vanaf de zestiende eeuw.

4.3.2. *Ensemble- en stedenbouwkundige waarden*

In de Richtlijnen Bouwhistorisch Onderzoek volgt de bepaling van de ensemble- en stedenbouwkundige waarden op de toetsing van het object aan de hand van de onderstaande criteria:

- Als essentieel onderdeel van een groter geheel dat cultuurhistorisch, architectuurhistorisch en stedenbouwkundig van (inter)nationale betekenis is;
- vanwege de situering, verbonden met de ontwikkeling/uitbreiding van een streek, stad of wijk;
- vanwege de wijze van verkaveling/inrichting/voorzieningen;
- vanwege het aanzien van een streek, stad, dorp of wijk;
- vanwege de hoge kwaliteit van de bebouwing en de historisch- ruimtelijke relatie met groenvoorzieningen, wegen, wateren en/of de bodemgesteldheid.

Het complex Poststraat 19 maakt onderdeel uit van het historisch centrum van Zierikzee dat een hoge mate van gaafheid heeft (structuur en bebouwing). Het is veilig te stellen dat het historisch centrum vanuit cultuurhistorisch, architectuurhistorisch en stedenbouwkundig oogpunt van (inter)nationale betekenis is. Het centrum vormt een architectuurhistorische staalkaart van de tijdspanne tussen de veertiende en de vroege twintigste eeuw. Poststraat 19, hoewel in 1958 qua uitstraling danig aangetast, is daarbinnen een belangrijk beeldbepalend element. Vanuit stedenbouwkundig oogpunt is ook de locatie, op de hoek met de Witte Yestraat, van belang.

4.3.3. *Architectuurhistorische waarden*

In de Richtlijnen Bouwhistorisch Onderzoek volgt de bepaling van de architectuurhistorische waarden op de toetsing van het object aan de hand van de onderstaande criteria:

- het object is van belang voor de geschiedenis van de architectuur;
- het object is van belang binnen het oeuvre van een bouwmeester of architect;
- het object is van belang vanwege de hoogwaardige esthetische kwaliteiten van het ontwerp;
- het object is van belang vanwege de ornamentiek;
- het object is van belang vanwege de interieurafwerking, in samenhang met het exterieur.

De architectuurhistorische waarde is in 1958 sterk aangetast door het aanbrengen van de winkelpui. Voor wat betreft het exterieur is het met name het verdiepingsniveau van het voorgevelfront dat waardevol is. De blokpleister, de vensters en de kroonlijst zijn kenmerkend voor de late negentiende eeuw. Inpandig zijn het de restanten van de hoofddraagconstructie en de indeling van de verdieping in bouwdeel B die van belang zijn. Zij geven inzicht in de architectuuropvattingen van de perioden waarin zij tot stand kwamen.

4.3.4. *Bouwhistorische waarden*

In de Richtlijnen Bouwhistorisch Onderzoek volgt de bepaling van de bouwhistorische waarden op de toetsing van het object aan de hand van de onderstaande criteria:

- vanwege het voor de geschiedenis van de bouwtechniek;
- vanwege de afleesbaarheid van de bouwgeschiedenis (historische gelaagdheid);
- vanwege het materiaalgebruik.

De bouwhistorische waarde van Poststraat19 is hoog. De oudst zichtbare delen voeren vermoedelijk terug tot de zestiende eeuw. Zij zijn van belang omdat zij inzicht geven in de lokale bouwtradities en, in het geval van de hoofddraagconstructie, als dragers van historische afwerkingen. Tevens is er sprake van een interessante historische gelaagdheid die in de huidige situatie slechts ten dele ontrafeld kon worden.

4.3.5. *Waarden met betrekking tot de gebruikshistorie*

In de Richtlijnen Bouwhistorisch Onderzoek volgt de bepaling van de gebruikshistorische waarden op de toetsing van het object aan de hand van de onderstaande criteria:

- het object is van belang vanwege een (historische) functie, gebruik of productie in het object/complex;
- het object is van belang als herinnering aan een historische gebeurtenis of prominente bewoner/gebruiker/ opdrachtgever.

Binnen de kaders van het onderzoek kan geen bevredigende uitspraak worden gedaan op dit punt. Het gegeven dat in de negentiende eeuw de panden zijn verbouwd tot winkelwoningen, met representatieve winkelpuien, is van belang.

5. Waardestellingen

5.1. Algemeen

De casco's van de twee hoofdbouvvolumes (gevels, bouwmuren, vloer- en kapconstructies) voeren terug tot de zestiende eeuw en bevatten restanten van houtskeletbouw. In het linker bouwvolume (bouwdeel A) is op de verdieping nog één compleet gebint aanwezig. Het rechter bouwdeel (bouwdeel B) werd in de late negentiende eeuw gemoderniseerd.

5.2. Bouwdeel A

5.2.1. *Hoge monumentale waarden*

- Aan de draag- en kapconstructie is een hoge waarde toe te kennen vanwege de mate van zeldzaamheid. Ook kan gesteld worden dat de draagconstructie van hoge waarde is als drager van historische afwerkingen die ons iets vertellen over de indeling en afwerking sinds de zestiende eeuw.

5.2.2. *Positieve monumentale waarden*

- Aan de zoldertrap wordt een positieve waarde toegekend vanwege de relatieve zeldzaamheid en het structuurbepalend karakter.

- De restanten van de wagenshot aftimmering zijn, voor zover kon worden waargenomen, van waarde vanwege de mate van zeldzaamheid en als drager van historische informatie.

5.2.3. *Indifferente monumentale waarden*

- De indeling en afwerking van de begane grond en verdieping (voorzetwanden en verlaagde plafonds) worden indifferent gewaardeerd vanwege het weinig duidende karakter dat mede het gevolg is van het materiaalgebruik.

5.3. Bouwdeel B

5.3.1. *Hoge monumentale waarden*

- Aan de draag- en kapconstructie is een hoge waarde toe te kennen vanwege de mate van zeldzaamheid. Ook kan gesteld worden dat de draagconstructie van hoge waarde is als drager van historische afwerkingen die ons iets vertellen over de indeling en afwerking sinds de zestiende eeuw.

5.3.2. *Positieve monumentale waarden*

- Aan de zoldertrap wordt een positieve waarde toegekend vanwege de relatieve zeldzaamheid en omdat deze kenmerkend is voor de bouwtijd.

- Aan de indeling van de verdieping wordt een positieve waarde toegekend omdat deze kenmerkend is voor de bouwtijd. De toegepaste materialen zijn veelvoorkomend.

5.3.3. *Indifferente monumentale waarden*

- De indeling en afwerking van de begane grond (voorzetwanden en verlaagde plafonds) wordt indifferent gewaardeerd vanwege het weinig duidende karakter dat mede het gevolg is van het materiaalgebruik.

- De afwerking van de verdieping (voorzetwanden en verlaagde plafonds) wordt indifferent gewaardeerd vanwege het weinig duidende karakter dat mede het gevolg is van het materiaalgebruik.

- De indeling en afwerking van de zolder wordt indifferent gewaardeerd vanwege het weinig duidende karakter dat mede het gevolg is van het materiaalgebruik.

5.4. Achterbouwen B1, B2 en B3

5.4.1. B1: achterbouw 1990

Achterbouw B1 kwam in 1990 tot stand. Van dit bouwdeel is alleen de gevel aan de steeg van hoge waarde. Dit vanwege het structuurbepalende karakter uit de vermoede vroegste bouwphase, de afleesbaarheid van de bouwgeschiedenis en als drager van historische informatie.

5.4.2. B2: keuken

De keuken heeft als bouwvolume een hoge waarde. Dit vanwege het structuurbepalende karakter en als drager van historische informatie. De interieurindeling en afwerking worden, vanwege de geringe mate van zeldzaamheid, indifferent gewaardeerd.

5.4.3. B3: garage

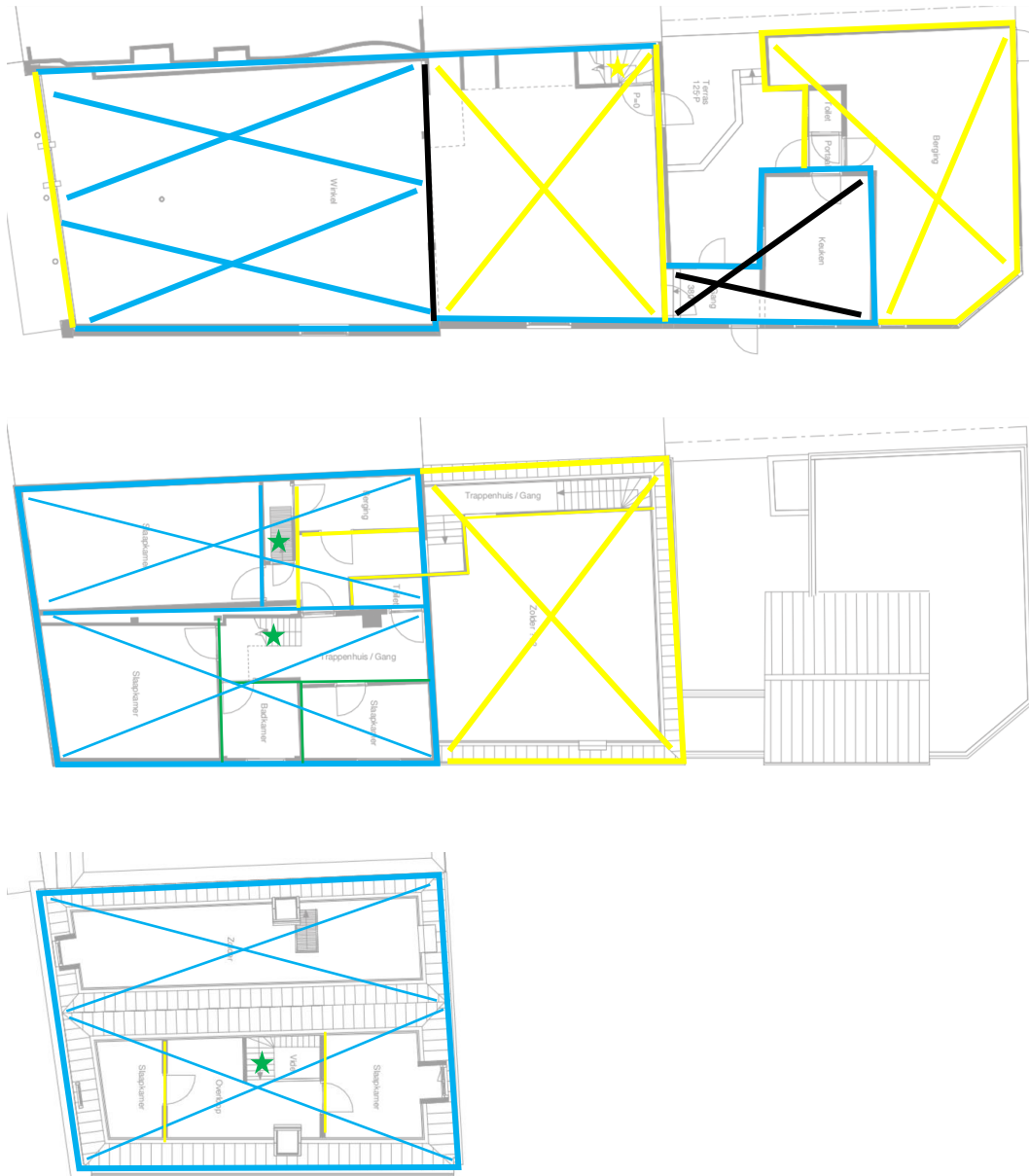
De garage wordt indifferent gewaardeerd vanwege de geringe mate van de zeldzaamheid en authenticiteit mede als gevolg van de gebruikte materialen en de toepassing ervan.

6. Advisering

Uit voorliggende rapportage komt naar voren dat het complex Poststraat 19 vanuit bouw- en architectuurhistorisch oogpunt een waardevol en interessant geheel is. De mate waarin er recente afwerkingen aanwezig zijn maakt dat de waarneming vertroebeld raakt, hetgeen van invloed is op de conclusies en waardering. Het verdient aanbeveling om na het verwijderen van alle onderdelen die niet van monumentale waarde zijn een aanvullend onderzoek uit te voeren om zowel de bouwgeschiedenis als de waardestelling aan te vullen en aan te scherpen.

6.1.1. Waardestellingsplattegronden

Figuur 36: De monumentale waarden in kleur geprojecteerd op de meest recente plattegronden: begane grond (boven), verdieping en zolder. (##)

- Legenda**
- Hoge monumentale waarde
  - Positieve monumentale waarde
  - Indifferente waarde
  - Niet waargenomen
  - X Gewelf / Balklaag / Kap
  - Interieur indeling
  - Interieur afwerking
  - ☆ Object

7. Bronnen

Literatuur

Brouwer, P., 2011: *De wetten van de bouwkunst. Nederlandse architectuurboeken in de negentiende eeuw*, Rotterdam.

Blijdenstijn, R. en R. Stenvert, 2000: *Bouwstijlen in Nederland 1040-1940*, Amsterdam.

Meijers, P.C., 2010: *Leiden in de etalage. Historische winkelpuizen in Nederland*, Leiden.

Archivalia

Archief Bouw- en Woningtoezicht

Afbeeldingen

Alle afbeeldingen zijn gemaakt door M.C. van Dam/IDDS tenzij anders vermeld.

BWT: Bouw- en woningtoezicht

RCE: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Websites

Over IDDS en de auteur

IDDS is een landelijk opererend multidisciplinair onderzoeks- en adviesbureau op het gebied van vraagstukken met betrekking tot grond, (ge)bouwen en milieu. Het werd in 1988 opgericht als petrochemisch adviesbureau met als specialisme het ontwerp van pijpleidingen voor het vervoer van chemicaliën en vloeistoffen. Vanaf 1997 ontwikkelde het bedrijf zich tot een bureau dat onder meer gespecialiseerd is in milieukundig bodemonderzoek, bodemsaneringen, asbestonderzoek en archeologie. Sinds 2016 is de afdeling archeologie uitgebreid met bouwhistoricus Michel van Dam.

Van Dam (1974) volgde in 2003 de deelstudie "Inleiding in de Bouwhistorie" aan de universiteit Leiden. Van 2005 tot 2016 werkte hij als bouwhistoricus bij bureau BAAC te 's-Hertogenbosch waar hij diverse bouw- en cultuurhistorische onderzoeken verrichtte. In 2015 werd Van Dam ingeschreven in het register van de Bond van Nederlandse Bouwhistorici. Hij is (mede) auteur van diverse publicaties over de historie van Noordwijk (ZH).